

Mogens N. Pedersen

Dansk Selskab for Statskundskab gennem et halvt århundrede – en organisationshistorisk beretning

Dansk Selskab for Statskundskab blev stiftet i 1960 og har således i 2010 eksisteret i et halvt århundrede. Forhistorien fortælles, stiftelsen og de første år behandles særligt. Selskabets virksomhed, der overvejende, om end ikke udelukkende, har bestået af afholdelse af et årligt møde, følges op gennem årene. Den kraftige vækst i forskningen, i antallet af forskere og politologiske institutter har præget selskabets arbejde, også under skiftende konjunkturer, men kontinuiteten har været fremherskende. Den internationale orientering var synlig og vigtig fra begyndelsen, og der berettes om de foranderlige relationer til IPSA, NOPSA, ECPR og andre samarbejdsorganisationer. Endelig antydes en status for fødselaren, og selskabets virke problematiseres en anelse.

Da Jacob Buksti og Lars Nørby Johansen i slutningen af 1970'erne kortlagde det danske organisationssystem, identificerede de 173 enheder under betegnelsen "fagligt-videnskabelige foreninger og selskaber m.v." (Buksti & Johansen, 1977; 1979). Disse organisationer var, med enkelte undtagelser, små og stærkt specialiserede foreninger af videnskabeligt personale. Blandt de samfundsvidenskabelige havde kun et par stykker en længere historie (Nationaløkonomisk Forening fra 1872 og Juridisk Forening fra 1881). Det Udenrigspolitiske Selskab – med mange medlemmer og flere tidsskrifter – var blevet dannet i 1946. Glemmes må heller ikke Selskabet for Historie og Samfundsøkonomi, som var blevet stiftet i 1926 af kredsen omkring P. Munch. Det havde fungeret som et tværfagligt samlingssted, og man udgav fortsat tidsskriftet *Økonomi og Politik*, som i mange år havde fungeret som en af de få publiceringskanaler for datidens samfundsforskere (Karup Pedersen, 1976). Blandt de 173 videnskabelige selskaber finder man så også Dansk Selskab for Statskundskab, der, om man i øvrigt tør tro kilden, er stiftet i 1961. På opgørelsestidspunktet – 1976/1977 – havde selskabet to institutter som kollektive medlemmer og ca. 90 enkeltmedlemmer, dvs. at i alt 175 enkeltpersoner var tilknyttede. Det er denne organisation og dens udvikling, der vil blive beskrevet og diskuteret. Da det er på høje tid, om man skal have selskabets første år kortlagt, vil vægten i

det følgende just blive lagt på den første snes år, men der vil selvfølgelig også blive sagt et og andet om det, der fulgte – eller ikke fulgte.¹

Forhistorien

Man kan med føje hævde, at der ikke eksisterede noget, der kan benævnes dansk statskundskab før 1958, da den første anordning om en statskundskabsuddannelse blev underskrevet af Kong Frederik d. 9. – eller 1959, det år, da de to første professorer blev udnævnt ved Aarhus Universitet. Der uddannedes ikke kandidater i faget, undervistes dårligt nok, og intetsteds fandtes et levende forskningsmiljø. Endnu så sent som i 1950, da UNESCO udsendte et oversigtsværk om statskundskaben, dens status og dens udvikling i et stort antal lande verden over, indgik der betegnende nok ingen kapitler om Norge og Danmark, men derimod et længere kapitel om Sverige, hvor Stockholm-professoren Elis Håstad i forbifarten fik nævnt, at disciplinen statskundskab – i modsætning til i Sverige og det svensktalende Finland – ikke kendtes i Danmark og først var på vej i Norge og i Finland. Om noget blev skrevet i disse dele af Norden, som kunne karakteriseres som hørende til den internationale disciplin, blev det opfattet som retsvidenskab, historie eller praktisk filosofi, mente den svenske iagttager (Håstad, 1950: 150).

Men selvfølgelig er der en forhistorie, som dog stadig venter på at blive behandlet systematisk. Der er nok at studere – fra Holberg og fra det Soranske Akademi til studiereformer og institutstrukturer ved Københavns Universitet i det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede; fra modtagelsen af Lockes, Montesquieus og Rousseaus tanker i 1700-tallet til Ross-Koch-debatten efter Anden Verdenskrig om demokratibegrebet og Zeuthen-Ross-debatten om forholdet mellem politik og videnskab i 1954, for nu blot at henlede opmærksomheden på nogle af højdepunkterne. For de, der begyndte at studere statskundskab efter 1958, var der faktisk mangt og meget, man kunne lære af, også selvom forfatterne ikke havde kaldt sig selv politologer, ja, slet ikke kendte dette fremmedord.

Lad denne ekskurs slutte her. Men inden vi går videre, er der grund til at omtale en enkelt skikkelse, professor i retsvidenskab ved Københavns Universitet, Sven Clausen (1893-1961). Sven Clausen, der vel i dag er ved at gå i glemmebogen, såvel som dramatiker som jurist, fortjener at blive fremdraget som en tidlig dyrker af statskundskaben. Han var i en alder af 55 år blevet udnævnt til professor i retsvidenskab i 1950, men ”nogen ubetinget succes blev udnævnelsen dog ikke, og hans virke, som var imødeset med så store forventninger, blev kun et kort mellemstil, som ikke satte sig varige spor,” siges det ret så brutalt i bind VI, 1 i *Københavns Universitets Historie* (Tamm, 2005: 356-57).

Sven Clausen var en populær forelæser, og ”hans forelæsninger henvendte sig til dem, der ønskede et lille frikvarter fra den dogmatiske jura for at tænke over de helt grundlæggende begreber om magt, stat, ret og styreformer og deres indbyrdes sammenhæng”. Han nåede at udgive et par større kompendieagtige værker om såvel de vestlige som de danske statsteorier (Clausen, 1952; 1953), hvoraf oversigten over dansk statsteori og dens udvikling nok stadig kan give inspiration. Disse lærebøger tjente som grundlag for en stærkt personligt præget undervisning. Det samme gælder hans *Omrids af Statskundskab*. Det er i denne lille bog fra 1956, at man kan finde en præcis statusbeskrivelse. Efter at have påpeget, at der kan nævnes en række danske forskere, fra Anders Sunesen, over blandt andet Ludvig Holberg og Jens Schielderup Sneedorf, til Andreas Schütte, der havde ydet tidlige bidrag af relevans for en statskundskab, nåede forfatteren frem til den mistrøstige konklusion, at faget i den sene enevælde aldrig fandt en grobund. ”Under disse forhold blev statskundskab ikke noget traditionelt emne for tænkning og forfattervirksomhed hos os, og de fleste er ikke klar over, hvad det er. I det store og hele ligger landet nu således, at political science i Danmark skal tilfredsstille et behov, som den først selv må skabe” (Clausen, 1956: 11). Sven Clausen havde dog ingen andel i den proces, der førte til studiets oprettelse i Århus. Om han – direkte eller indirekte – havde medansvar for, at Københavns Universitet afslog at oprette en statskundskabsuddannelse i slutningen af 1950’erne, vides ikke.

Begyndelsen: Hvornår, hvorfor, hvordan?

Som allerede nævnt angav Buksti & Nørby Johansen, at stiftelsesåret for Dansk Selskab for Statskundskab var 1961. Samme årstal kan findes flere andre, mere eller mindre autoritative, steder – fra Det danske Nationalleksikon² til flere skrifter af Erik Rasmussen (Rasmussen, 1978: 357; 1990: 105). En anden vildfarende kilde, Ole Karup Pedersens fremstilling i *Københavns Universitet 1479-1979, bd. X*, mener sågar, at selskabet skulle være blevet stiftet ved et møde på Jyderup Kro i 1964 (Karup Pedersen, 1980: 546).

At selskabet må have eksisteret i 1961, bestyrkes af, at det blev medlem af IPSA i dette år (Coakley & Trent, 2000: 46). Men stiftelsesåret er altså 1960, som dets to primære stiftere også skrev allerede i 1966 (Henningsen & Rasmussen, 1966: 257). Datoen for de første vedtægter angives stadig som d. 7. november 1960.³

Nok så interessant som denne dato er det at diskutere begrundelsen for at danne et videnskabeligt selskab. Der var jo dengang ikke mange, der kunne have glæde af aktiviteten. I Århus var der kun de to professorer ansat i faget, og omkring dem vel knap en håndfuld mennesker med interesse for sagen.

Ved Københavns Universitet var Sven Henningsen i 1953 blevet udnævnt til et nyoprettet professorat i ”moderne historie og samfundskundskab”, og han havde taget fat på at introducere en kursusundervisning i statskundskab, om hvilken et øjenvidne til bestræbelserne har sagt, at ”for de overvejende empirisk indstillede københavnske historikere – lærere såvel som studerende – var det i mange år en sælsom oplevelse at stifte bekendtskab med Hessléns nok ikke så fremragende *Statskundskab* og Morgenthau’s *Politics Among Nations*” (Karup Pedersen, 1980: 530). Da man i 1958 nedlagde det gamle *Institut for Historie og Samfundsökonomi* og opdelte miljøet i flere institutter, herunder et *Institut for Samtidshistorie og Statskundskab*, fik Sven Henningsen som forstander for sidstnævnte imidlertid en platform, som han forstod at udnytte. Det var helt overvejende hans indsats, der i 1965 efter megen intern diskussion førte til oprettelsen af et københavnsk samfundsfagsstudium (Karup Pedersen, 1980: 532ff.). Men i 1960 var professoren endnu ene mand på skansen – først i 1963 ansattes en enkelt amanuensis. Så heller ikke i København var der meget at bygge på for et videnskabeligt selskab. Og endnu var der kun to universiteter.

Når selskabet alligevel kom til, var forklaringen nok så enkel. Man ønskede kontakt til den internationale verden, og dertil krævedes en national organisation. I 1949 var *International Political Science Association* blevet dannet under UNESCO’s auspicer og som et led i denne FN-organisations arbejde for at fremme verdensfredens opretholdelse gennem intellektuelt samarbejde over landegrænserne. IPSA’s aktiviteter bestod i de periodiske verdenskongresser samt i tilvejebringelse af datidens bibliografiske søgeværktøj, *International Bibliography of Political Science* og – især – *International Political Science Abstracts*.

De nordiske lande var ikke medlemmer helt fra begyndelsen, men Sverige kom med fra 1950, Finland fra 1952 og Norge fra 1956. De nordiske medlemmer fik også hurtigt plads i IPSA’s Executive Committee, ligesom man var repræsenteret i organisationens Council, hvor der efterhånden opstod et samarbejde mellem de nordiske repræsentanter, ikke mindst drevet frem af Stein Rokkan i årene efter 1958. Som et kuriosum, men næppe irrelevant, bør nævnes, at den århusianske professor – og primus motor bag statskundskabens oprettelse – Max Sørensen blev rådsmedlem allerede i 1952 – som individuelt medlem af IPSA.

Hvem tog initiativet til dannelsen af det danske selskab? Herom hersker der ingen tvivl. Sven Henningsen havde fulgt med i planerne om statskundskab i Århus fra begyndelsen. Man havde hverken ladet ham eller Sven Clausen være med i de professorale bedømmelsesudvalg, men han var allerede i 1958-59 over for Max Sørensen begyndt at luften tanken om et forenings samarbejde, der kunne lette kontakten til IPSA. ”Han var øjensynlig ivrig for at Aarhus ikke skulle gå uden om ham”, siger Erik Rasmussen (1990: 103).

Man kom altså hurtigt i gang. Dog ikke med alverden. Årsmøder kom først på tale fra 1963 (iflg. Erik Rasmussen) eller – snarere – 1964 (iflg. Ole Karup Pedersen, bekræftet af artiklens forfatter).

Skal man tro Erik Rasmussen og mindst ét andet endnu levende øjenvidne, var konstruktionen med Sven Henningsen som formand langt fra optimal, og det er nok med til at forklare den langsomme start. Den københavnske professor havde og dyrkede et betydeligt internationalt netværk og var en mand, der kunne skaffe penge i ministerierne. Han var i mange år centralt placeret i Københavns Universitets ledelse og en professor med talrige – og nok for mange – gøremål.⁴ Han satte også megen pris på sin formandspost i det lille selskab. Men han var ikke stabil, når det gjaldt overholdelse af aftaler, og megen kommunikation gik i fisk, når den skulle gå over hans skrivebord. ”Han vilde gerne være med i alle ting. Derimod var han ikke støt i sine interesser”, sukkede Erik Rasmussen senere (Rasmussen, 1990: 104). Den voksende århusianske gruppe, der også voksede i henseende til selvbevidsthed og ambitioner, oplevede derfor en betragtelig frustration, for man kunne ikke få ham udskiftet, uden at man måske ville have kastet dansk statskundskab, om ikke ud i en krise, så dog i vanskeligheder, og det var sagen, trods alt, ikke værd. Man skulle derfor helt frem til 1969, førend det med stort besvær lykkedes at overtale Sven Henningsen til at vige pladsen, hvorefter H.P. Clausen tog over. Til gengæld beholdt man så selskabets udmærkede – københavnske – kasserer, Bertel Heurlin, på posten et par år endnu. Selskabets oprindelige konstruktion, med to ligeværdige kollektive medlemmer og et antal løsere tilknyttede individuelle medlemmer, lagde bånd på handlefriheden, men skabte også stabilitet. Det lille selskab kunne ikke ændres, endsiges overtages af ”fremmede” kræfter.⁵

Efter denne korte beskrivelse af den tidlige historie følges tre spor. Først behandles årsmøderne og deres vekslende indhold og form. Dernæst følges selskabets internationale relationer, som også har formet sig forskelligt gennem tiden. Endelig forsøges – i tidens ånd – en forsigtig evaluering.

Årsmøderne

Selskabets virke som afholder af et årligt møde for alle medlemmer lader sig dokumentere, om end ikke uden problemer. Således ved man ikke med fuldkommen sikkerhed, hvornår man mødtes, og hvad man drøftede. For uanset vedtægternes bestemmelser ser det ud til, at der har forekommet svipsere og arkivalske uheld.

Formen var fra begyndelsen ganske enkel: gerne en udenlandsk foredragsholder foruden en fra hvert af de to universiteter. Stort set alle, der følte sig kaldede, kunne deltage, og tilslutningen var fra begyndelsen ganske god, den

begrænsede potentielle personkreds taget i betragtning. Man havde jo heller ikke mange andre steder at gå hen.

Hvem, der var formænd, er bevaret for eftertiden. Idet der henvises til, hvad der allerede er fortalt om de første år, må det her være nok at sige, at man altid har sørget for, at ingen sad for længe på posten, og at man også – i et vist omfang – lod formands- og kassererposterne gå på omgang mellem de kollektive medlemmer. Også den samlede bestyrelse var præget af ønsket om en passende geografisk repræsentation, med tiden ikke mindst af de mindre institutter. Odense Universitet kom hurtigst med. Først meget senere blev et af de ålborgensiske institutter medlem, men da havde man dog, i kraft af at Staffan Zetterholm i en periode omkring 1980 fungerede som kasserer, længe haft berøring med selskabet. Det blev bemærket, da den første ålborgensiske forsker – Johannes Andersen – deltog i en af de nye arbejdsgrupper, som man eksperimenterede med i 1983. Man skulle helt frem til årtusindskiftet, førend RUC også blev repræsenteret i bestyrelsen. Årsmødernes karakter af socialt sammentræf for ”gamle drenge” gjorde det måske heller ikke attraktivt for forskerne ved AUC og RUC. Men det rettede sig. Ved årtusindskiftet havde selskabet 12 kollektive og 148 individuelle medlemmer.

Tabel 1. Formænd for Dansk Selskab for Statskundskab

1960 - 1969	Sven Henningsen (KU)
1969 - 1975	H.P. Clausen (AU)
1975 - 1978	Mogens N. Pedersen (OU)
1978 - 1981	Gunnar Sjöblom (KU)
1981 - 1984	Erik Damgaard (AU)
1984 - 1987	Hans Jørgen Nielsen (KU)
1987 - 1990	Søren Risbjerg Thomsen (AU)
1990 - 1993	Lars Bille (KU)
1993 - 1996	Finn Bruun (AU)
1996 - 2000	Steen Sauerberg (KU)
2000 - 2002	Jacob Torfing (RUC)
2002 - 2005	Peter Kurrild-Klitgaard (SDU)
2005 - 2008	Lars Torpe (AAU)
2008 -	Palle Svensson (AU)

De tidligste årsmøder har kun efterladt sig få spor. Ofte er der kun nogle regnskabsposter tilbage som vidnesbyrd. Det første møde blev afholdt på en kro i sjællandske Jyderup, vistnok i 1964 (Karup Pedersen, 1980: 546). Senere holdt man i adskillige år til på det centralt beliggende Byggecentrum i Middelfart. Sandbjerg Slot var også et hyppigt mødested, ligesom Nyborg Strand og Hindsgavl var i spil. Med tiden ser det ud, som om de kollektive deltagere har fået bedre råd, også til at give det kulinariske mere vægt. Glemmes må det heller ikke, at det selskabelige, det netværksskabende og -opretholdende altid har haft høj prioritet. Den årlige generalforsamling blev aldrig noget tilløbsstykke, henlagt som den oftest har været til den årle morgen efter en lang aften og nat.

Årsmødets faglige indhold vekslede en del. Desværre findes der ingen systematisk og komplet oversigt over programmerne, men de fleste foredragsholderes navne kendes, og de oplysninger fortæller jo også en del, ikke mindst om den variation, ja, vel praktiske sans og videnskabelige pluralisme, som skiftende bestyrelser udviste. I den følgende oversigt udelades de mange danske forskere, der har holdt foredrag og ledet sessioner, men de "eksterne" bidragsydere må nævnes – i det omfang, de har sat sig spor i arkiverne.

Mange af fagets internationale "kändisser" lagde vejen forbi, og ofte benyttede man sig af gennemrejsende "stjerner": Robert E. Lane (1973); Nelson Polsby (1978); Martin Heisler⁶ (1979); Klaus von Beyme (1983); Colin Crouch (1984); Ted Robert Gurr (1984); Gösta Esping-Andersen (1985); Hans Dieter Klingemann (1985); Douglas A. Hibbs (1986); Richard Lebow (1986); Alan Wolfe (1988); John Keane (1990); Ernesto Laclau (1990); Michael Laver (1991); Charles W. Kegley (1997); John Frankenstein (1997); James Svava (1998); Gerry Stoker (2000); Walter Kickert (2000); Beate Kohler Koch (2001); Simon Hix (2001); Patrick Dunleavy (2002); Paul Hirst (2002); Linda Weiss (2002); Claes de Vreese (2005); Paul Scheffer (2007); Jytte Klausen (2007) og James Goldgeier (2008).

Man inviterede også nordiske kolleger, der ofte havde fingeren på pulsen, og som det så heller ikke kostede så dyrt at hente til Danmark: Henry Valen (1968); Erik Allardt (1976); Christer Jönsson (1977); Evert Vedung (1979); Daniel Tarschys (1980); Johan P. Olsen (1981); Arild Underdal (1986); Nils Stjernquist (1989); Gudmund Hernes (1998); Erik Oddvar Eriksen (1999); Olof Petersson (2003) og Bo Rothstein (2006).

Centralt placerede danske embedsmænd har også medvirket (Hans Henrik Østergaard (1973 & 1982); Holger Lavesen (1982); Peter Brückner (1982); Ulrik Federspiel (1991) og Bo Smith (2003)), ligesom adskillige bidragsydere fra medierne – i videste forstand: Asger Schultz (1987); Anne Knudsen (2003) og Martin Ågerup (2008).

Man har mere sporadisk hentet danske politikere ind: Thorkil Kristensen (1981); Niels Jørgen Haagerup (1982); Torben Rechendorf (1987); Jacob Buksti (1987 & 2003); Svend Jakobsen (1989); Svend Bergstein (1993); Mogens Lyketoft (2005); Rikke Hvilshøj (2003) og Søren Krarup (2009). De var ikke alle lige store succes'er – men det samme kan nok også siges om medlemmer af de andre grupper.

Alle disse navne fortæller kun en del af historien, men de vidner da om, at man emnemæssigt søgte variation og aktualitet. Man fornemmer også, at bestyrelserne har ønsket at bringe centrale politologiske emner til debat. Magtens og magtforskningens evige problematik var på dagsordenen ved flere lejligheder, således i 1978, 1981, 1983 og 1999 – for ikke at tale om 2003, da man lidt frækt spurgte om, hvad Magtudredningen egentlig havde fundet ud af? Valg og vælgeradfærdsforskning har været drøftet ved flere lejligheder, og 2001-valget og dets betydning har endda været taget under behandling to gange, i 2004 og i 2009. Det fortjener også at blive husket, at man med mellemrum hengav sig til indadvendte statusopgørelser. Således diskuterede man i 1982 de administrative uddannelser og deres fremtid, og i 1987 var et af temaerne noget så dubiøst som ”Dansk statskundskabs placering – mellem Marx og Merkur”. Samme år talte en anset dansk kommunalforsker om ”Kunstnere, håndværkere og kræmmere i dansk statskundskab”. Han mente, at kræmmermentaliteten havde vundet indpas.

Men ikke alting er lykkedes. De mangelfulde arkivalier dækker nok også over, at der var perioder, hvor selskabet fungerede på vågeblus. Det har somme tider knebet med at få sammensat et så bredt – og dog skarpt – program, at man kunne tiltrække en ”kritisk masse”. En enkelt gang – i 2004 – måtte man sågar aflyse årsmødet. En del af forklaringen på periodiske svagheder kan også være det, der ellers er dansk statskundskabs styrke: At man har søgt – og formået – institutionelt at holde sammen på de tre subdiscipliner, der i mange andre lande lever deres eget liv. Selvom international politik og de administrative videnskaber til dels har deres egne institutioner og tidsskrifter på nordisk plan, så er Dansk Selskab for Statskundskab fortsat med at betjene dyrkerne af alle fagets subdiscipliner. Men nægtes kan det ikke, at der har været årsmøder, hvor snart den ene, snart den anden af dem har kunnet føle sig forfordelt.

Ofte gik bølgerne højt, ikke mindst da faget i 1970'erne og ind i 1980'erne oplevede en periode med en vis usikkerhed og konflikt om centrale erkendelsesteoretiske problemer. Men nogen større og mere varig virkning af kampene om kapitallogikken og Althusserskolen er der som bekendt ikke,⁷ og det var heller ikke årsmødernes dagsordner, der lagde op til drøftelser af sligt.

Det må heller ikke forties, at relationerne mellem de kollektive medlemmer ikke altid var lige harmoniske. Århus var kommet først med uddannelsen, og da københavnerne sluttede sig til i slutningen af 1960'erne, fik de i første omgang "kun" en samfundsfagsuddannelse som ramme. Uvæsentligt var det nok heller ikke, at man ved det københavnske institut valgte at rekruttere bredt og bevidst tværfagligt inden for de samfundsfaglige områder, og en del af medarbejderne var ikke helt indforståede med de politologiske discipliners trang til dominans, endside med den forankring i empirisk forskning, som blev mere og mere karakteristisk for Institut for Statskundskab i Århus. Når Erik Rasmussen i sine erindringer omtaler disse forhold, er det kun med en konstatering af, at der på det århusianske institut "rådede en selvbevidst (selvglad?) bedreværdsfølelse" (Rasmussen, 1990: 131).

Man kan nok identificere nogle potentielle konfliktdimensioner, som har kunnet præge de indbyrdes relationer. For det første var situationen gennem mange år præget af, at væksten i antallet af forskere var betydelig, men også ret skæv. Ret snart i 1970'erne nåede man op på at være ca. 70 universitetsansatte forskere, men tilvæksten var størst i Århus, hvor homogeniteten mht. uddannelses- og rekrutteringsbaggrund også var størst. Efter nogen afmatning i 1980'erne tog væksten igen til, men nu en anelse mere afbalanceret. I 2005 var antallet af forskere, inkl. ph.d.-stipendiat, nået op på 63 i Århus, 70 i København og 34 i Odense (Pedersen, 2007). Hertil kommer naturligvis også, at de to universitetscentre begyndte at gøre sig politologiske. At sætte tal på denne indsats vil dog kræve en særlig analyse. De seneste års voldsomme vækst i antallet af eksternt finansierede forskere og stipendiat – og deres faglige og geografiske fordeling – fortjener også en nærmere undersøgelse. Men fordums geografiske skævhed er ved at være væk.

For det andet kommer man ikke uden om at nævne, at den af Erik Rasmussen omtalte bedreværdsfølelse ikke var uden begrundelse. En hakkeorden eksisterede, og den kunne også anes, såvel på som mellem linjerne, når dansk statskundskab blev evalueret eller beskrev sig selv (Nannestad, 1977a; 1977b; International evaluering, 1997; Eliassen & Pedersen, 1984). Mens det århusianske institut rykkede frem over en bred front, kneb det mere for de københavnske kolleger med at finde fodslag; de havde en mere uensartet faglig baggrund, og det københavnske miljø blev fra begyndelsen stærkere påvirket af de politiske strømninger i studenter- og universitetsliv. Man savnede nok også "entreprenører".

En gradvis udjævning af denne ubalance skete med tiden. Dels med de nyere universiteters tilkomst og virke, dels i takt med generationsskifter og ny rekruttering. Men først og fremmest ændredes samvirkets vilkår, da en egentlig statskundskabsuddannelse blev indført i København i årene efter 1980 – og noget

senere i Odense. En betydelig vækst i forskningen i København og i Odense gennem 1990'erne betød også noget. De første årtiers tendens til hegemoni og ledsagende ”bad feelings” er vist efterhånden borte.⁸

De internationale forbindelser

Begyndelsen var IPSA. Her deltog fagets stiftere – og i særdeleshed Erik Rasmussen – med iver i verdenskongresserne (Paris 1961; Geneve 1964; Bruxelles 1967; München 1970). Man mødte fagets koryfæer og kom hjem med faglige impulser, der straks blev formidlet videre til de begejstrede studerende. Men IPSA-kongresserne blev efterhånden store og uoverskuelige. Dertil kom, at den kolde krig efterhånden prægede atmosfæren på uheldig vis.⁹ Flytningen af kongresserne til fjerne oversøiske destinationer førte nok også til en vis ændring af fagligheden. Men IPSA-kongresserne – og deres eksotiske lokalisering – tiltrækker dog fortsat en og anden.

I begyndelsen af 1960'erne kom man ind i et nyt netværk, som skulle få større betydning for danskerne. Erik Rasmussen knyttede meget tidligt kontakt til kolleger i de andre nordiske lande. Næste skridt var at indgå i arbejdet med at grundlægge en nordisk årbog. Det var i kredsen omkring den store norske forskningsentreprenør, Stein Rokkan, at ideen om et nordisk vindue ud mod den angelsaksiske verden blev udformet. I 1964 blev et afgørende skridt taget, og i 1966 kom så det første af de 12 bind af årbogen *Scandinavian Political Studies*.

Dansk statskundskab var ivrigt med fra begyndelsen, også selvom man var få i forhold til de mere etablerede miljøer i de andre nordiske lande – og selvom ikke alle i den danske andedam havde helt let ved at goutere den karismatiske Stein Rokkan. For at få det nordiske samarbejde til at fungere gjorde man sig fra begyndelsen stor umage med at lade alle fire lande komme til orde. Man søgte aktivt at inddrage forfattere fra alle lande – en praksis, der nok gav de få og unge danskere fordele gennem de første år. Anonymiseret peer review var i datiden ikke systematisk brugt. Der blev dog ikke givet ved dørene, når årbogen skulle fyldes.

Det var den samme lille kreds omkring Stein Rokkan, der initierede den første nordiske konference på Voksenåsen i 1966. Samarbejdet var i begyndelsen meget uformelt, men snart blev det nødvendigt at danne en egentlig samarbejdsorganisation, *Nordisk Forbund for Statskundskab* (Eliassen, 1976). Drivkraften bag det meste var Stein Rokkan. Da han døde i 1979, var de nordiske rammer på plads, og samarbejdet fungerede.¹⁰

Der opstod inden for de nye organisatoriske rammer også en efterhånden ganske magtfuld ”caucus”, som havde gennemslagskraft såvel i IPSA som – se-

ner – i ECPR.¹¹ Kort fortalt praktiserede man i IPSA et samarbejde, hvorved man kunne sikre sig at opnå valg af et medlem til organisationens ledelse. Her havde svenskerne siden 1950 været med. Da ingen af de nordiske lande blev repræsenteret i 1961, fandt man ved det næste valg sammen for at forhindre en gentagelse. I perioden 1964-1979 gik posten simpelthen på omgang.¹² Sikker udmærket og demokratisk, men bagsiden af medaljen var, at den nordiske repræsentant blev udskiftet, så snart han havde fået lært en smule om det byzantinske magtspil, der karakteriserede IPSA, mens den kolde krig var på sit højeste. Kun i kraft af den allestedsnærværende Stein Rokkan fik man nogen indflydelse. Rotationsordningen blev senere ændret, således at det nordiske medlem fungerede i to perioder. Det gav utvivlsomt mere vægt.¹³

I 1970 skete der noget, der kom til at ændre Dansk Selskab for Statskundskabs arbejdsbetingelser nok så fundamentalt – og vel i virkeligheden kom til at svække selskabets betydning. En lille gruppe af europæiske statskundskabsinstitutter fandt sammen i en helt ny organisation, som skulle vise sig at blive særdeles livskraftig: *European Consortium for Political Research*. Nogle få århusianere havde en vis kontakt til de syv grundlæggere (Blondel, Rokkan, Westerståhl, Daalder, Chester, Rose, Wildenmann), og det århusianske institut blev allerede et år efter grundlæggelsen af organisationen optaget som medlem. Her lå åbenbart fremtiden, følte en del, om end ikke alle. I 1973 fulgte instituttet ved Odense Universitet, og i 1976 blev Københavns Universitet medlem.

ECPR's medlemmer var institutter, ikke nationer, og det blev afgørende for organisationens hurtige vækst og succes. Det blev snart vigtigt, selv for små miljøer, at få en tilknytning til ECPR, især fordi ECPR kunne yde forskellige former for service og forskeruddannelse, som man ikke fik andre steder. Efterhånden kom flere danske institutter med politologisk aktivitet med. Men det tog tid.

Fra de første år blev ECPR den organisation, der strukturerede samarbejdet, og som tiltrak de fleste. NOPSAs efterlignede et stykke ad vejen ved, blandt andet fra 1975, da den nordiske kongres blev afholdt i Århus, at benytte den workshop-struktur, som havde vist sig succesfuld i ECPR. IPSA gled på denne måde mere i baggrunden, og Dansk Selskab for Statskundskab og dets årsmøde mistede nok også tiltrækningskraft. Især for de nu allerede ældre ”unge løver”.

De seneste årtier har man således haft et andet omdrejningspunkt for dansk statskundskabs internationale relationer end i begyndelsen af selskabets historie. Kun en enkelt gang, i forbindelse med den konflikt, der opstod i slutningen af 1990'erne mellem ECPR og det EU-initierede *Tematiske Netværk (EPSNet)*, kom Dansk Selskab for Statskundskab – nok lidt uheldigt – ud på den interna-

tionale bane. Man endte dog med at vælge side for ECPR.¹⁴ I de senere år har man nøjedes med, på sidelinjen, at følge med i de forskellige organisatoriske knopskydninger. Senest er man blevet medlem af en ny europæisk organisation *ECPSA*, ”en forening for foreningerne, som muligvis på sigt kan komme til at varetage statskundskabens interesser i forhold til EU”, som det nok så forbeholdent blev sagt i formandens beretning 2008.

Status 2010: Løste man opgaven?

Når man ser tilbage over en lang udvikling, må man naturligvis ikke forfalde til tilbageskuende hyldest. Der kan også være grund til at pege på noget af det, der ikke skete, på områder, hvor man undlod at gøre noget, og hvor selskabet derfor måske svigtede. Så lad mig slutte med nogle få bemærkninger om ”professionen” statskundskab og Dansk Selskab for Statskundskabs plads i samme.

Udgangspunktet må være, at selskabet fra begyndelsen var tænkt som en fagligt-videnskabelig forening, og slet ikke som en varetager af faglige interesser for cand.scient.pol.erne. Da de første århusianske kandidater var på vej i 1964, fik man pludselig travlt med at få etableret en fagforeningstilknytning. Skulle man søge ind hos magistrene eller hos juristerne, der i begge tilfælde havde ret store og stærke foreninger? Eller hvad? Det er næppe helt tilfældigt, at studiet af statskundskab ved Aarhus Universitet blev præsenteret for læserne af *Danske Økonomer* i januar 1964 (Rasmussen, 1964: 35-37). Senere på året blev det så ganske lakonisk kundgjort i samme ret så prunkløse tidsskrift, at ”fra Aarhus Universitet er de første statskundskabskandidater kommet ved denne sommereksamen. Efter aftale med fakultetsrådsgruppen af statskundskabsstuderende kan kandidaterne søge optagelse i DØF.” (*Danske Økonomer*, 1964: 307). Det var altså – på papiret – de studerende, der bestemte, hverken de nye kandidater eller det nye institut. Senere samme år fik foreningen bragt orden i forholdene gennem urafstemning om en vedtægtsændring. En ret lille forening fik et nyt, velkomment, om end endnu beskedent, tilskud af medlemmer.

Allerede i 1965 blev kandidaterne repræsenteret i DØF’s bestyrelse, ligesom den nydannede ”scient.pol.”-forenings 81 medlemmer i januar 1965 blev kollektivt optaget. Det gik altså stærkt med at få etableret en tilknytning til en faglig forening, som netop også i disse år var under udvikling til at blive en egentlig fagforening inden for det fællesakademiske samvirke. Ved den senere fusion med det meget større Juristforbund gled man automatisk med over i DJØF, hvor scient. pol.erne også hurtigt kom med i bestyrelsesarbejdet.¹⁵ De århusianske kandidater i statskundskab blev således hurtigt og uden større organisatoriske overvejelser til ”djøf”-er. Det var nok også ikke bare rigtigt, men også nødvendigt.

Selskabet havde altså intet at gøre med de uddannedes økonomiske ve og vel, det var en ”videnskabelig forening”. Det udviklede sig heller ikke på anden vis i retning af en professionsorganisation med egen professionsetik eller med en aspiration om at tage vare på cand.scient.pol.’ernes faglige interesser. Man kunne have kopieret nogle af de mange ”professionaliserende” tiltag, som karakteriserede de større udenlandske selskaber, ikke bare, men især *American Political Science Association*. Ved enkelte lejligheder behandlede man dog på årsmødet emner, der tangerede dette perspektiv, ligesom man i en periode – nok vel halvhjertet – forsøgte sig med efteruddannelsesaktiviteter.¹⁶ Så sent som i 1993, da man var kommet op på at være fem kollektive og 77 individuelle medlemmer, drøftede man i bestyrelsen ”misforholdet mellem det lille, relativt lukkede selskab og så den meget store potentielle medlemskare”. Men spørgsmålet blev ikke fulgt op af handling, og efteruddannelsesaktiviteterne døde efterhånden ud.

Man har også kun sporadisk taget fat på at diskutere spørgsmål om uddannelsen eller politologernes placering i det danske samfund og deres mulige ansvar.¹⁷ Man var jo, når alt kom til alt, en faglig forening, men kun for de videnskabeligt udøvende. Men derfor kunne man vel godt have ført en debat – også på skrift – således som man kan se det udfolde sig i andre lignende selskaber.

Da ph.d.-uddannelsen blev et *must*, kunne man have lagt en ny kurs, men heller ikke her tog man initiativer. Da tiden kom dertil, blev forskeruddannelsesaktiviteterne søgt koordineret i en separat national ramme. Kimen til denne aktivitet blev lagt af en lektor ved Københavns Universitet, men ideen blev grebet, for nu ikke at sige overtaget, af de andre institutter, og resultatet blev den *Politologiske Forskerskole*, en konstruktion, der dog ikke har haft stor gennemslagskraft.

Selskabet har heller aldrig i forbindelse med ministerielle høringer eller på anden måde været politisk aktivt. Når man ikke laver vrøvl, bliver man heller ikke spurgt. Heller ikke evalueringsaktiviteter i forhold til dansk politologisk forskning har man givet sig af med eller forholdt sig til, forståeligt nok måske, for fællesskabet og det gode forhold mellem mere eller mindre konkurrerende universitetsinstitutter er for det meste blevet prioriteret højt.

Endelig er der grund til at nævne, at selskabet aldrig fik oprettet et egentligt tidsskrift. Naboerne i Sverige havde deres *Statsvitenskaplig Tidsskrift*, og nordmændene fik i begyndelsen af 1980’erne et *Norsk Statsvitenskaplig Tidsskrift*. I Danmark har man nøjedes med et prunkløst nyhedsbrev. Man valgte altså i begyndelsen at satse på *Scandinavian Political Studies*, og senere blev man overhalet af nogle kvikke århusianske studerende, der fra 1968 udgav et duplikeret *Politica*. At samme *Politica* med årene skulle udvikle sig til et respekteret tidsskrift, var der

næppe nogle af grundlæggerne, der havde forestillet sig. Senere kom også andre politologiske publikationer til, men dog ingen, der kunne komme på højde med det første. Men ingen steder har man kunnet finde en løbende diskussion af ”professionelle” spørgsmål. Danske politologer er måske også en anelse konfliktsky.

Omend orienteringen i retning af at blive en ”ægte” professionel organisation således er nok så svag, har dette, som nævnt, ikke forhindret selskabet i at indmelde sig i *ECPSA*, der blandt andet har som mål ”to represent political science as a discipline to the general public, policy-makers and the media”. Dansk Selskab for Statskundskabs rolle, herunder den internationale del, kræver fortsat overvejelser.

Status kan sammenfattes således som selskabets daværende formand engang i midten af 1990’erne skrev til denne artikels forfatter: ”For det danske selskab har konsekvensen været, at der hverken har været anledning til eller behov for at udgive et egentligt tidsskrift lige som dets aktivitetsniveau også i øvrigt er mere beskedent, end det er tilfældet i de øvrige nordiske lande.”

De her nævnte forhold lader sig diskutere. De bør diskuteres. Et videnskabeligt selskab, hvis eneste reelle aktivitet er afholdelsen af et årsmøde, det være sig nok så velorganiseret og velbesøgt, kan måske nok overleve, men er det virkelig nok?

Noter

1. Der findes meget lidt skriftligt materiale bevaret fra de første årtier. Selskabets Nyhedsbrev, der i forskellige formater har eksisteret siden midten af 1980’erne, er heller ikke bevaret intakt på Statsbiblioteket. Selskabets bestyrelse har velvilligt stillet et udvalg af oplysninger til rådighed for forfatteren, som ellers har været henvist til egne oplevelser og erfaringer.
2. Man bør også i andre henseender være påpasselig, når man benytter dette leksikon. Fx fortælles det i artiklen om Theodor Geiger (1891-1952), at han allerede i årene efter 1945 grundlagde Institut for Statskundskab.
3. Det forhold, at Sven Henningsen i sin ganske udførlige selvbiografi i Kraks Blå Bog 1960 anførte, at han var formand for ”Dansk Forening for Statskundskab”, kan dog rejse tvivl om den korrekte dato for stiftelsen.
4. En meget balanceret karakteristik af Sven Henningsen er – i nekrologform – givet af Carsten Due Nielsen (1983). Men se også Erling Olsens noget mere vittige skildring (Olsen, 1976).
5. Dette nævnes, fordi der faktisk i slutningen af 1970’erne var tilløb til et forsøg på at give samfundsfagskandidaterne en kollektiv særstatus. Ønsket blev afvist af den daværende bestyrelse.

6. Martin Heisler efterlod også en skriftlig kommentar om, blandt andet, dansk statskundskabs manglende synlighed i international statskundskab (Heisler, 1979).
7. Erik Albæk, der som meget yngre analyserede ”Ny-marxismen i dansk statskundskab” (Albæk, 1984), vil måske ikke være helt enig i denne karakteristik.
8. Daværende formand for DSFS, Hans Jørgen Nielsen, bidrog i 1984 med en karakteristik af det århusianske institut, der er læseværdig som et tidstypisk udtryk for en vis københavnsk mindreværdsfølelse (Nielsen, 1984). Han reagerede blandt andet på en tidligere kronik smst., i hvilken Per Bendix havde sammenlignet Institut for Statskundskab med Niels Bohr-instituttet (Bendix, 1979). Baggrunden for de noget anstrengte relationer var en indædt kamp om samfundsfagstudiernes fremtid og om en mulig oprettelse af et statskundskabsstudium ved Københavns Universitet. En analyse af disse tildragelser, der endte lykkeligt og konkurrencebefordrende, ligger uden for denne artikels emne, men fortjener engang at blive foretaget.
9. Et markant eksempel på problemerne med at få det internationale samarbejde til at fungere udgør Verdenskongressen i Moskva 1979. Her boykottede en del af de mest prominente amerikanere kongressen, og IPSA’s eksekutivkomité måtte håndtere adskillige krisesituationer. Danmark blev endda blandet ind i storpolitikken. Nordmanden Helge Ole Bergesen, der dengang var ansat ved Odense Universitet, havde medbragt et paper, i hvilket han på sober vis havde analyseret afstemninger i FN’s organer og herunder havde kortlagt USSR’s afstemningsadfærd. Det kunne russerne ikke tolerere på tryk, hvorfor man først prøvede at forhindre, at paperet blev fremlagt. Da man måtte opgive denne strategi, gjorde man så i stedet det typisk sovjetiske, at man henlagde sessionen til en tidlig morgenstund og et ganske lille lokale, som så timer før var fyldt til bristepunktet med bredskuldrede og habitklædte sovjetmennesker. Bergesens farlige budskab nåede ikke langt ud i det sovjetiske samfund. Men han opnåede i ugens løb en vis og velfortjent berømmelse. Han har selv givet en læseværdig beretning om dramaet (Bergesen, 1979). Om kongressen i Moskva kan man også læse i et festskriftarbejde af den dengang endnu ikke fødte Thibaud Boncourt (2009: 59-64), og her tegnes der et noget lysere, nok for smukt, billede.
10. Om Stein Rokkans betydning kan man læse mange steder, blandt andet i Pedersen, 1997.
11. Martin Bulls beretning om ”The ”Politics” of the ECPR” giver et vist indtryk af de taktiske manøvrer, der blandt andet ofte førte til, at de nordiske lande blev vel repræsenterede i ECPR’s ledelse, ikke mindst i de år, da Gunnar Sjöblom fungerede som en særdeles aktiv nordisk ”indpisker”. Se Newton & Boncourt, 2010, pp. 42-43.
12. Erik Rasmussen var medlem 1967-70, og Mogens N. Pedersen 1976-79.

13. Gunnar Sjöblom var medlem 1994-2000, i den sidste periode også en af de seks vicepræsidenter.
14. Se i denne forbindelse Willy Johanssens beskedne bidrag om "Political Science in Denmark", pp. 163-65 i Quermonne (1996). En god diskussion af europæisk statskundskabs organisatoriske problematik kan findes i Klingemann (2007).
15. Mogens N. Pedersen var medlem af DØF's repræsentantskab og bestyrelse fra 1965 og i bestyrelsen for DJØF's overenskomstsektion 1971-73.
16. Således var de administrative uddannelser et tema for årsmødet i 1982. Efteruddannelsen, der havde været afprøvet som forsøg siden 1988, havde en varig gavnlig indflydelse på selskabets økonomi, da man kun i beskedent omfang ydede honorar til lærerne. Det var måske også derfor, at aktiviteten døde ud.
17. Problemstillingen blev dog antydet, da man i 2005 holdt årsmøde med temaet "Medier, eksperter og politologien."

Litteratur

- Albæk, Erik (1984). "Ny-marxismen i dansk statskundskab", arbejdspapir til 7. nordiske statskundskabskongres, Lund, 1984.
- Bendix, Per (1979). "Et Århus-initiativ", *Berlingske Tidende*, 15. august 1979.
- Bergesen, Helge Ole (1979). "Human Rights – the Property of the Nation State or a Concern for the International Community? A Study of the Soviet Positions Concerning UN Protection of Civil and Political Rights since 1975", *Cooperation and Conflict*, vol. XIV, pp. 239-254.
- Boncourt, Thibaud (2009). *A History of the International Political Science Association*. Québec: IPSA.
- Buksti, Jacob A. & Lars Nørby Johansen (1977). *Danske organisationers hvem hvad hvor*. København: Politikens Forlag.
- Buksti, Jacob A. & Lars Nørby Johansen (1979). "Organisationssystemet i Danmark", pp. 223-288 i Mogens N. Pedersen (red.), *Dansk politik i 1970'erne*. København: Samfundsvidenskabeligt Forlag.
- Clausen, Sven (1952). *De vestlige statsteorier*. København: Gyldendal.
- Clausen, Sven (1953). *De danske statsteorier*. København: Gyldendal.
- Clausen, Sven (1956). *Omrids af Statskundskab*. København: Gyldendal.
- Coakley, John & John Trent (2000). *History of the International Political Science Association*. Dublin: IPSA.
- Due-Nielsen, Carsten (1983). "Sven Henningsen 2.2.1910-24.1.1982", *Historisk Tidsskrift*, bd. 14, rk. 4.
- Eliassen, Kjell A. (1976). "The Founding of the Nordic Political Science Association", *Scandinavian Political Studies*, vol. 11.

- Eliassen, Kjell A. & Mogens N. Pedersen (1984). "Omkring studiet af nogle centrale institutioner i Danmark: Et skandinavisk perspektiv", *Politica*, 16. årg., pp. 298-315.
- Heisler, Martin (1979). "Martin Heisler skriver om instituttet", *Medarbejderbladet*, nr. 64.
- Håstad, Elis (1950). "Swedish Political Science", i *Contemporary Political Science: A Survey of Methods, Research and Teaching*. Paris: Unesco.
- Henningsen, Sven & Erik Rasmussen (1966). "Political Research in Scandinavia, 1960-65. Denmark", *Scandinavian Political Studies*, vol. 1, pp. 254-257.
- International evaluering af dansk samfundsvidenskabelig forskning* (1997). København: Forskningsministeriet.
- Karup Pedersen, Ole (1976). "Hvad er politik? Det politisk-historiske indhold i ØKONOMI OG POLITIK gennem 50 år", *Økonomi & Politik*, 50. årg., pp. 330-344.
- Karup Pedersen, Ole (1980). "Samfundsfag", pp. 527-568 i *Københavns Universitet 1479-1979*. Bind X. København: G.E.C. Gads Forlag.
- Klingemann, Hans-Dieter (red.)(2007). *The State of Political Science in Western Europe*. Opladen & Farmington Hills: Barbara Budrich Publishers.
- Nannestad, Peter (1977a). "The Growth of a Profession: Political Science in Denmark 1960-1975", *Scandinavian Political Studies*, vol. 12, pp. 13-27.
- Nannestad, Peter (1977b). "Political Science in Denmark: Trends of Research 1960-1975. Some Footnotes to a Bibliography", *Scandinavian Political Studies*, vol. 12, pp. 85-104.
- Newton, Ken & Thibaud Boncourt (2010). *ECPR 1970-2010 – The ECPR's First Forty Years*. Colchester: ECPR Press.
- Nielsen, Hans Jørgen (1984). "Portræt af et institut", *Berlingske Tidende*, 2. november 1984.
- Olsen, Erling (1976). "Løst og fast om "Økonomi og Politik"", *Økonomi & Politik*, 50. årg., pp. 321-329.
- Pedersen, Mogens N. (1997). "Present at the creation", pp. 253-266 i Hans Daalder (red.), *Comparative European Politics: The Story of a Profession*. London & Washington: Pinter.
- Pedersen, Mogens N. (2007). "Denmark: Political Science – Past, Present and Future", pp. 87-102 i Hans Dieter Klingemann (red.), *The State of Political Science in Western Europe*. Opladen & Farmington Hills: Barbara Budrich Publishers.
- Quermonne, Jean-Louis (red.)(1996). *La Science Politique en Europe: Formation, Coopération, Perspectives*. Paris: FNSP & Commission Européenne.
- Rasmussen, Erik (1964). "Studiet af statskundskab ved Aarhus Universitet", *Danske Økonomer*, 11. årg., pp. 35-37.

- Rasmussen, Erik (1978). "Statskundskab", pp. 341-357 i Gustav Albeck (red.), *Aarhus Universitet 1928-1978*. Århus: Universitetsforlaget.
- Rasmussen, Erik (1990). "Min manddoms muse", upublicerede erindringer.
- Tamm, Ditlev et al. (2005). *Københavns Universitet 1479-1979*. Bind VI.1. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.